

שרה נתניהו אבירת הסביבה

דני רבינוביץ

שרה נתניהו מן הסתם לא התכוונה לזה כשציוותה על אנשי המשק במעון ראש הממשלה להחזיר בקבוקים ומיכלי משקה למרכולים ולהעביר אליה את דמי הפיקדון עבורם, אבל התנהלותה בפרשה המקוממת הזו עשויה להתברר כבעלת תועלת לא מבוטלת לסביבה בישראל.

חוק הפיקדון (1999) כבר יצר בישראל שוק שערכו מאות מיליוני שקלים. החוק, הנוגע בינתיים רק לבקבוקים ומיכלי משקה קטנים, מחייב את יצרני המשקאות שעל עכל בקבוק שהם מוכרים הם יעבירו 30 אגורות לתאגיד מיחזור, למימון איסוף ומיחזור הבקבוקים המשומשים. בארץ נמכרים בכל שנה כמיליארד בקבוקים, ודמי הפיקדון שמועברים לתאגיד המיחזור מגיעים לכ 300 מיליון שקלים. התאגיד מצידו מחוייב בחוק לאסוף ולמחזר כ 75% מכלל הבקבוקים שנמכרים. אז בהנחה שעל כל בקבוק שנאסף מוציא התאגיד כעשרים אגורות, יוצא שנשארים בידיו כ 150 מיליון ₪ למימון פעולותיו.

נכון להיום פועל בארץ תאגיד מיחזור אחד, אל"ה, אותו הקימו במשותף יצרניות המשקאות הקלים הגדולות, הממשיכות להיות הבעלים. אבל מעשה שטן: עם הזמן מצאו בעלי אל"ה שככל שהחוק מצליח יותר – וחוק הפיקדון נחשב לאפקטיבי והמוצלח מכל החוקים הסביבתיים בישראל – כך הם מרוויחים פחות. מיחזור הבקבוקים הולך ומתייעל, קבלני האיסוף יכולים מצידם להעלות את שיעור המיחזור ל 80 ואף 90 אחוז. אלא שבמקרה כזה הסכום שיוותר בידי אל"ה לתפעול ולרווח (שהוא ההפרש בין ה 300 מיליון שמועבר לידיהם אוטומטית כל שנה לבין עלויות המיחזור של מה שממוחזר בפועל) יצטמצם. אז ממחזרים פחות, משכנעים את הממשלה לוותר להם על הקנס הנקוב בחוק לתת-מיחזור, ומתגלגלים.

כל מי שעיניו בראשו מבין שהחוק המבורך הזה היה חייב מזמן להתרחב ולחול גם על בקבוקים משפחתיים, שכיום לא נושאים פיקדון ומובאים לכלובי המיחזוריות רק בתוקף רצונו הטוב של הציבור, ובכמות קטנה יחסית. אלא שבמקום להרחיב את החוק, מנהלות חברות המשקאות מאמץ לוביסטי אגרסיבי שמטרתו ביטולו. מבחינתם, שחוק הפיקדון יתבטל, ושמחזור בקבוקי המשקה ייעשה במסגרת חוק האריזות, שהוא חוק נטול תמריץ, שאינו מתאים למיחזור בקבוקים. ב 2015 אמורה הכנסת להכריע בעתיד החוק. והחשש הוא שבעלי אל"ה יצליחו להעביר את רעיון העיוועים האנטי סביבתי והאנטי חברתי הזה, שירע עם הציבור ויטיב רק עם מאזניהן.

הציבור בינתיים די אדיש. הבקבוקים הקטנים נצרכים בעיקר במסעדות ומזנונים במרחב הציבורי, לא בבתים (מעון ראש הממשלה שמארח הרבה הוא שונה כמובן). והחזר דמי הפיקדון עבורם נעשה בעיקר בין המרכולים לקבלני האיסוף. לבעלי חברות המשקאות זה נוח כמובן: בהיעדר ענין של הציבור הם יכולים להמשיך לרקוח את ביטול החוק במחשכים, ואף אחד לא קם.

את האידיליה פרמה עכשיו הגברת נתניהו, שחמדנותה השערורייתית עשויה לחזק את חוק הפיקדון ולתרום להרחבתו. עם ישראל אולי מנומנם קצת בעיני מיחזור, אבל פרייאר הוא לא: אם אשת ראש הממשלה, נהנתנית ויוקרתית כזו, מצאה כאן משהו ששווה לשים עליו יד, אולי כדאי גם לנו להשתתף בחגיגה? אצלנו זה אפילו יהיה חוקי.

הגניבה של נתניהו היא קטנונית ודוחה. אך היא תזכורת מצויינת לציבור שחוק הפיקדון שווה כסף. כשרוב העם יבין שהרחבת החוק לבקבוקים משפחתיים תיטיב איתו, תיווצר רוח גבית לחברי הכנסת הסביבתיים שייבחרו לכנסת ה-20 לקדם את המהלך הנכון.

פרופ' דני רבינוביץ הוא ראש בי"ס ללימודי הסביבה ע"ש פורטר באוניברסיטת תל-אביב
